

YÜKSEL SELEK
Özgürlüğün Peşinde

HAZIRLAYAN
Mustafa Sütlaş

İletişim Yayınları 2423 • Anı Dizisi 75
ISBN-13: 978-975-05-2135-5
© 2017 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2017, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora
YAYINA HAZIRLAYAN Aybars Yanık
DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu
KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI Yüksel Selek Arşivi
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ ve DİZİN Onat Özlü
BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46
CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldrımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

YÜKSEL SELEK

Özgürlüğün Peşinde

Yaşadım, Diyebilmek İçin...

HAZIRLAYAN

Mustafa Sütlaş

*Kendi duygumuzdan haz aldığımız ve neredeyse
kendi kendimize mutlu olduğumuz, aşkın bu altın dönemi.*

– ROLANT BARTHES (Balzac, Sarrasine)

*Ne yazık! İnsan özdeyişleri
kendi yaratılışının çukurlarını doldurmak için benimser.*

– CAMUS, Tersî ve Yüzü

Sözcükler, geriye sayışın saniyeleri gibi hızla akıp gidiyor.

– ELSA TRIOLET

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	15
SUNUŞ	17
Yüksel Selek kitabı'na dair	17
"Yüksel Abla"dan öğrendiklerim	20
Giriş	25
1934-1957 · Çocukluk, Gençlik, Evlilik	29
İlk anımsamalar... Van, Muradiye günleri	29
Bellekte kalan birkaç resim	30
"Tokat bir bağ içinde, gülü bardağ içinde..."	31
Tokat-Reşadiye, sıtmalılı yıllar	31
İkinci Dünya Savaşı yılları, Ankara	32
Sivas'ta karartma günleri	33
Yeniden Ankara, Balkeriz Bağları	35
Yeniden Sivas	36
Sonunda İstanbul'a yerleşiyoruz	37
Demokrat Parti Dönemi başlıyor	38
Erenköy Kız Lisesi	39
"Talip"ler	40
1957-1975 · Özgürlüğe Doğru	45
Turhal'dan İstanbul'a göç	45
"Başkaldıran Kadın"ı inşa yıllarım	45

“27 Mayıs 1960 Darbesi” devrim gibi karşılanıyor	46
Özgürlüğe kaçış	49
İstanbul Üniversitesi yılları	50
Kalça operasyonu ve siyasi mücadele	53
Yabancı diller okulu müdürlüğü	53
İlk öğretmenlik: Şişli Hürriyet Lisesi	56
Kültür Lisesi’nde öğretmenlik	56
İKD ile buluşma, TKP ile tanışma	58
İlk 8 Mart kutlaması	59
Yoğun örgütlenme faaliyetleri	61
Moran Lisesi’nde öğretmenlik	61
Moran’da Atılım	62

1975-1984 · Politik Mücadele Başlıyor	65
TKP üyeliği	65
Ümraniye gecekondularından “Kanlı 1 Mayıs”a... ..	67
DGM’lere de, evliliğe de son!	69
İKD, dolu dizgin... ..	71
“Başarılı her komünist erkeğin ayağının altında komünist bir kadın vardır!”	72
Türkiye Barış Derneği kuruluyor	74
“Akdeniz Barış, Güvenlik ve İşbirliği Konferansı” (9-12 Şubat 1978, Atina)	76
Egeli dostlarla hasret giderme	77
Sovyet Kadın Komitesi’nin davetlisi olarak Sovyetler Birliği’ne ilk ziyaret	79
Lenin’i ziyaret... ..	83
Dünya güzeli Leningrad (artık St. Petersburg)... ..	84
Estonya-Tallinn	86
1979 Uluslararası Çocuk Yılı... ..	87
İKD yasaklanıyor... ..	89
Fareli gecekondum... ..	90
“Nerede bir yoldaş varsa...”	91
Adım adım darbeye gidiş	91
12 Eylül Askerî Darbesi öncesinden acı anılar... ..	94
12 Eylül 1980, saat 03.00. Darbe	96
Yaşamı sürdürme çabası	98
Zorunlu illegal yaşam başlıyor... ..	99
Zor günlerin unutulmaz dostları, dostlukları	100
Melin Malikânesi’nin kaçak konuğu	101

Yurdanur Salman'dan unutamadığım ders!.....	102
1982 Anayasa Referandumu'na "Mavi Oy".....	103
Hayat boyu sürecek sınıf arkadaşlığı.....	104
12 Eylül ile gelen aile boyu trajedi... ..	105
Tutuklanma korkusu.....	106
"Aydınlar Dilekçesi".....	106
Yurtdışına çıkma kararı... ..	108
Yola çıkış, Kapıkule'den geri dönüş... ..	109
1984-1988 · Almanya Yılları.....	113
İkinci çıkış, Avrupa... ..	113
Sofya'da Lila Oteli.....	114
Partiye rapor vermek... ..	117
Duisburg'da "yeni hayat".....	119
Almanca öğreniyoruz.....	120
Yeni evimiz, ortak hayatımız... ..	121
Mülteciliğim resmiyet kazanıyor.....	123
"Esas olan vatandaşın beyanidir".....	125
FİDEF'i dönerli ilk ziyaretim.....	126
Türk-Danışlarımız.....	127
"Die Gastarbeiter" - Misafir İşçiler.....	128
Almanların yaşam tarzı üzerine bazı gözlemler.....	129
Üç gün süren "Barış Yürüyüşleri".....	130
Resmen "vatansız" oldum!.....	131
İlk Amerika seyahatim.....	132
1 Mayıs İşçi Bayramı ve klasik müzik koromuz.....	134
Kopenhag Dünya Barış Kongresi.....	137
Okuma Günleri, edebiyat, sanat... ..	138
Abidin Dino Sergisi.....	140
Türk-Yunan Dostluk Girişimi.....	140
Londra'da 8 Mart kutlaması... ..	140
İkinci Amerika seyahati.....	141
Behice Boran'ı kaybettik.....	146
Kutlu ve Sargın Türkiye'ye döndüler, cezaevindeler.....	147
Paris gezim.....	148
On yıl sonra yeniden Sovyetler Birliği.....	152
Amerika'ya üçüncü gidişim... ..	160

1988-1996 · Türkiye'ye Dönüş	163
Yurda dönüş: 10 Aralık 1988, Dünya İnsan Hakları Günü.....	163
“Demokrasi için döndük”.....	164
Zeki Sözer'le uçakta röportaj.....	165
Ankara, DAL'da ilk sorgu.....	166
DAL'dan İstanbul 1. Şube Emniyeti'ne... ..	169
Gayrettepe, Siyasi Şube... ..	171
En uzun gece... ..	172
Sorgu başlıyor... ..	174
Sabah oluyor... ..	175
“Türkiye'yi şikâyet edeceğiz!”.....	176
Sultanahmet'ten Bayrampaşa'ya.....	177
Bayrampaşa'da konuk olmak... ..	179
Gecenin karanlığında... ..	183
Büyükşehir belediye başkanlığı adaylık önerisi.....	186
Cezaevlerindeki arkadaşlarımızla dayanışma.....	188
Duayen ünlüler açlık grevinde.....	189
Tutuklu ve Hükümlülerle Dayanışma Grubu.....	189
Hapishaneye mektuplar... ..	191
Demokrasi yolunda ulusal mutabakat oluşuyor.....	199
Marksistlerin Kuruçeşme tartışmaları.....	200
Türkiye'de sivil toplum ve yeni muhalif hareketler.....	202
Berlin Duvarı'nın ardından... ..	203
Kadın hareketi.....	204
TBKP içi sorunlar ve yargılanmaları.....	206
TBKP yöneticileri kendilerini basına tanıtıyor.....	208
“Büyük Gözaltı”.....	209
Bu defa tertip komiteli toplantı... ..	211
Demokrasi İzleme Komitesi (DİK).....	212
Anayasa çalışmaları.....	213
Sargın ve Kutlu ölüm orucuna başlıyor.....	213
Sargın ve Kutlu ölüm orucuna ara veriyorlar.....	215
4 Mayıs 1990, 32. Duruşma. Gözler Ankara'da... ..	215
Kutlu-Sargın serbest bırakılıyor.....	216
İstanbul'dan kaçış... ..	217
Karamürsel'e taşıyorum.....	218
Moral gecesi.....	220

İş arıyorum	222
Bir komüniste Amerika vizesi...	226
Almanya ve Amerika'ya turistik seyahat	227
Yeniden İstanbul	229
Mülkiyeliler Birliği Vakfı'nda çalışıyorum...	230
Yeniden Almanya	232
Nihayet bir kalça protezine kavuşuyorum	234
Amerika'ya beşinci seyahat	235
New York'ta Yılbaşı gecesi	238
Aziz Nesin Columbia Üniversitesi amfisinde...	239
New York'tan yurda dönüyorum...	243
1996-2002 · Sivil Mücadele Dönemi	247
“Sürekli Aydınlık İçin 1 Dakika Karanlık”	247
BARIŞ YOLLUĞU	248
Diyarbakır'a Barış Uçağı kaldırmak...	248
Kadınların “Barış Yolluğu” fikri nasıl doğdu?	249
Barış Yolluğu	252
Barış Yolluğu: Sessiz barış bildirgesi	253
“Bohçaları Açtık”	255
“SİVİL ANAYASA GİRİŞİMİ”	256
“AB Yolunda Devlet-Sivil Toplum Diyaloğu”	257
“Sivil Anayasa-Yeni Anayasa” ülke gündemine yerleşti	258
Felsefe Grubu çalışmaları	259
“BARIŞ GİRİŞİMİ”	260
ABD'nin Irak'ı Türkiye üzerinden işgaline karşı kampanya başarılı oluyor...	261
Barış Girişimi o gün bugündür var olmayı hep sürdürdü.	261
Almanya'da barış gecesi ve Türkiyeli konuklar	263
YER SARSILIYOR!	264
Ertesi gün, 18 Ağustos 1999, Çarşamba	265
Bu kıyamet mi, yoksa deprem miydi!	267
Devlet de enkaz altında kalmıştı...	268
“Deprem İçin Sivil Koordinasyon”	269
Afetlerde sivil toplum - devlet yan yana	273
12 Kasım 1999 Düzce depremi	274
Sanatsal faaliyetler yoluyla rehabilitasyon...	275
Afete Karşı Sivil Koordinasyon (ASK)	280

Depremın ardından gelen dayanışma hareketi; 1 dakika karanlık eylemi ve Gezi Direnişinin sınıfsal temelleri.....	280
DEPREM BÖLGESİNDE KADINLARLA DAYANIŞMA...	286
Afetten en fazla etkilenen kadınlar!..	286
Kadınlarla dayanışmanın bilimsel literatüre katkısı...	287
İzmit-Köseköy Yeni Adım Sitesi projesi	289
Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV) kuruluyor...	290
Nuh'un Gemisi "Yeni Adım Sitesi" inşa ediliyor...	290
2002'den sonra KADAV	293
Yeni Adım Sitesi'nde neler yaptık...	297
KADAV İstanbul'da	300
2002-2016 · İstanbul'dan Bodrum'a Kaçış	303
Bodrum... Bodrum!..	303
"Özgürlüğe Kaçış" adını verdiğim "ilk ve son" otobiyografik romanı yazmayı deniyorum....	312
Sürpriz doğum günü partisi	312
Bodrum'da ilk yıllar...	313
"Türkiye Kadın Thesaurus'u / Kadın Konulu Kavramlar Dizini 2009"	314
HRANT İLE SON KARŞILAŞMA...	314
GÜMÜŞLÜK AKADEMİSİ	315
Sözlü Tarih Atölyesi	316
"Anılarla Bodrum Sohbetleri"	318
Okullarda sözlü tarih projesi	319
"BARIŞ İÇİN YAŞLILAR HEYETİ"	323
Barış İçin Yaşlılar Heyeti'ne ne oldu?	327
YEŞİLLER PARTİSİ HİKÂYEM	330
Bodrum'da Yeşiller Partisi'ni örgütlemeye kalkışmak.....	331
Eşsözcü Bilge Contepe ile tanışıyorum... ..	332
İstanbul'da Yeşil Ekonomi Konferansı	335
Küresel İklim Değişikliği Konferansı	336
Yeşiller Partisi 1. Genel Kurulu	337
EDP-Yeşiller geleceğe yürürken, Yeşiller üzerine bazı düşünceler	338
2010 Anayasa Referandumu ve Yeşiller Partisi	339
"Ekolojik Anayasa Girişimi"	342
SONSÖZ	343

EKLER	345
EK 1: "Sürekli Aydınlik İçin 1 Dakika Karanlık".....	347
EK 2: 1 Dakika Karanlık Eylemi - Aydınlik İçin Yurttaş Girişimi.....	361
EK 3: Toplumsal İletişimde İlgi Çekici Bir Deney: Sürekli Aydınlik İçin Bir Dakika Karanlık.....	365
EK 4: Kutlu Sargın Serbest Bırakılsın Eylemleri.....	371
EK 5: Yurttaş TBMM'ye Dilekçe Verme Hakkını Kullanıyor.....	373
EK 6: Körfez Depremi Belgeleri.....	375
EK 7: Afete Karşı Sivil Koordinasyon (ASK) Nasıl Oluşturdu?.....	377
EK 8: Bir Dayanışma Öyküsü.....	379
EK 9: Üç Ekoloji Dergisi Söyleşisi.....	383
EK 10: "Ben Yeşiller Partisini Sevdim".....	391
EK 11: Yeşiller Partisi Günlerimden İz Bırakan Etkinlikler.....	393
EK 12: Ekolojik Anayasa.....	397
EK 13: Ekolojik Anayasa Konferansı Sonuç Bildirgesi.....	399
EK 14: Ekolojik Anayasayla İlgili Sabah Gazetesinde Söyleşi.....	401
EK 15: "Biz Yeşiller Kamptayken...".....	405
ALBÜM	409
DİZİN	441

ÖNSÖZ

20. yüzyılı geride bırakalı çok olmadı, hâlâ iyisiyle kötüsüyle onun günümüz dünyasına devrettiği miras üzerinden kavga sürüyor. Geçen yüzyılın ilk çeyreğinde doğan kuşaktan hâlâ hayatta kalan var mı bilmiyorum, ama benim gibi 30'larda doğanlar da bir bir gidiyor. Gitmeden önce, geçen yüzyılın hikâyesi ile belirlenen kişisel hikâyemi yazmayı istiyordum ama üstesinden nasıl geleceğimi bilemiyor, vazgeçiyordum.

Bu konuda beni teşvik eden, sözlü tarih kayıtları, çekimler yapan arkadaşlarım, medya mensupları da olmuştu; yaşamın dağdağası arasında hepsi öylece kalmıştı. Son olarak arkadaşım Dr. Mustafa Sütlaş “Abla gel seninle bir nehir söyleşi yapalım,” demişti de, “Boş ver Mustafa, yazılmadık ne kaldı ki” diye reddetmiştim. Aslında bu davranışımın altında göze alamama, kaçış, kaytarma da vardı sanırım.

2013 Ekim’inde, 1975’ten günümüze birlikte mücadele ettiğim arkadaşlarımın 80. doğum günüm için hazırladıkları sürpriz partiyi yaşadığım gece, kendimden utandım. “Benim” dediğim hayatım, aslında o gece orada olmayan bütün arkadaşlarım, dostlarım, yoldaşlarımla var olmuştu. Yazmayı öncelikle onlara borçluydum. İstanbul’dan dönüşte Mustafa’ya “Hâlâ gönüllüysen gel, şu nehir söyleşiyi yapalım,” dedim.

Sevgili Mustafa inanılmaz bir sabırla zaman ayırarak yaklaşık iki buçuk yıldır benimle saatlerce kayıtlar yaptı. Kitabın nasıl ortaya çıktığını Mustafa anlatmalı. Tüm samimiyetimle ifade etmek istiyorum ki, eğer Mustafa olmasaydı ben bu kitabı yazamazdım. Kendisine sonsuz teşekkürler...

Üzerinden bu kadar yıl geçtikten sonra yaşananları hatırlamakta zorlandığımda yine mücadele arkadaşlarımdan destek aldım. Buradan değerli kat-

kıları için Mebuse Tekay, Ergin Cinmen, Ersin Salman, Ümit Kıvanç, Glnur Aksop, Gonca Girit McDaniel, Serap Göre Őenalp'e en içten duygularla teşekkür ediyorum.

Özel bir teŐekkürü de sevgili kadim dostum, mücadele arkadaşım Berin Uyar'a borçluyum. Berin, halen Almanya'da yaŐamaya devam ediyor. Türkiye'deki sayılı günlerinde iki günü bana ayırarak kitabı baŐtan sona okudu; Almanya günlerine dair yanlış hatırladıklarımı dzelitti, hatırlayamadıklarımı hatırlattı.

Yurttaş Girişimi'nde, Deprem İçin Sivil Koordinasyon'da birlikte çalıŐtıĐımız değerli arkadaŐımız Mimar Korhan GümüŐ'den o dönemlere iliŐkin hatırlayamadığım, gözümden kaçan ya da bilgi eksikliğim olan konularda katkısını ve ayrıca yorumlarını rica ettim. Sağ olsun katkısını esirgemedi, bir metin hazırlayıp gönderdi. Kendisine teşekkür ediyorum. Korhan'ın metnini de bu kitapta okuyacaksınız.

Bir lmlnn koca bir ömür boyunca kendi yapıp ettiklerini bile doğru, eksiksiz hatırlaması mümkün değilken, ülkenin yarım yüzyıllık siyasal, sivil mücadele tarihini eksiksiz bilmesi, hatırlaması beklenemez sanırım. Bu kitabın bir tarih anlatısı olmadığını, bir otobiyografi olduğunu hatırd tutarak okunmasını diliyorum.

YÜKSEL SELEK
Eylül 2016

SUNUŞ

Yüksel Selek kitabı'na dair

... bir nesil olsa olsa bir devrim görmüştür,
bir başka nesil bir darbe yaşamıştır, bir diğeri bir savaş,
bir başkası kıtlık, bir diğeri ülkesindeki ekonomik çöküşü...
Tanrı'nın kayırdığı bazı şanslı ülkeler ve nesiller ise
bunların hiçbirini yaşamamıştır.
(s. 17)

... hafızamız bazı anıları rastlantısal olarak kaydederken,
bazı anıları da rastlantısal olarak kaybeden bir şey değildir,
tam tersine onları bilinçli bir şekilde düzenleyen ve
bilgece ayıklayan bir güce sahiptir.
Hayatımıza dair unuttuğumuz her şey,
aslında içimizdeki bir dürtüyle çoktan unutulmaya mahkum olmuştur.
Yalnızca kendimizin koruyup saklamak istediği şeylerin,
başkaları için korunup saklanmaya hakkı vardır.
İşte bu nedenle benim yerime siz konuşun, siz seçin ey anılar,
karanlığın derinliklerine gömülmeden hiç olmazsa bir ayna tutun
yaşamıma!
(s. 20)

– STEFAN ZWEIG, *Dünün Dünyası*

Yüksel Abla'nın adını ilk kez *Yön Radyo*'da birlikte program yaptığımız sevgili arkadaşım Dr. Beyza'dan (Çelenligil Kutay) duymuştum. Yanılmıyorsam onu sivil anayasa çalışmaları sırasında dahil olup tanımış ve program öncesi "biralı" buluşmalarımızdan birisinde nasıl bir insan olduğunu, neler yaptığını anlatmıştı.

Oysa sonradan gördüm ki birbirine teğet geçen halkalarda çok yakın sürmüş yaşamımızın belirli dönemleri. Sevgili sınıf arkadaşım Zehra Biçer'in an-

ne ve babasının, sevgili Nermin ve Doğan Çetiner çiftinin en iyi arkadaşı olmaktan başka çok sayıda arkadaşımın da sonradan benim için olduğu gibi “Yüksel Abla’sı”ydı o.

Ellili yaşların sonlarına geldiğim şu anlarda geriye dönüp bakınca pek çoğunu çoktan unuttuğum çok sayıda insanla karşılaştığımı, tanıdığımı, tanıştığımı, konuştuğumu, sonradan da kimileriyle arkadaş ya da dost olduğumu ve en büyük varsılıklarımdan birisinin bu olduğunu düşünüyorum.

Bunda benim kişilik özelliklerim kadar onların bir yansıması olan ilgilenmediğim alan ve bulaştığım iş çeşitliliğinin de önemli bir rolü var kuşkusuz. Hekim olmak, sanat ve kültür dünyasıyla bir arada bulunmak, gazetecilik, radyoculuk, sivil toplum alanında çalışmış olmak bu duruma katkıda bulunan diğer nedenler.

Aldığım kültür ve eğitimde “ilgi”nin daima “bilgi”yle birlikte olması gerektiği, bunun ilişki ve iletişimi gerektirdiği, o iletişimden de birlikte davranma ya da en azından bilerek davranma sonucunun doğacağını çok küçük yaşlarımdan başlayarak öğrenmiştim.

Bu “iradi” tutumda, asıl olarak insanların apriori “iyi” olduğunu düşünmemin de rolü vardır. Her zaman insanların dediklerinden daha çok yaptıklarına baktım ve insanlarla iletişim kurmam, tanışmam, ilgilenmem ve bilgilenmem bu temelde oluştu.

Belki, bu biraz “farklı” olmak demektir ve yaşamım boyunca pek çok kez deneyimlediğim gibi, farklı olanların bir biçimde birbirleriyle haberleşip bağlantı kurduklarını gördüm. Eskilerin dediği “Deli deliyi Kâbe’de bulur,” sözünün böyle bir “belirsiz/bilinmez” iletişime dayandığını yaşlandıkça daha çok düşünüyorum.

Bir başka önemli nokta da ilkesel olarak “yararcı” bir yaklaşımı öncelememdir. Burada, bireysel yarardan daha çok, öncelikle kamusal, toplumsal, çevresel bağlamda bir yarardır söz konusu olan. Daha da önemlisi olanın üzerine bir taş daha koymayı hedeflenmesidir. Çoğu zaman o konulan taşların üzerine yeni taşlar konulmasa da, ya da konulanlar başkalarıncı yıkılsa da bunun gelişmenin ve değişimin temel ögesi olduğunu hep savundum ve somut yaşamda da gördüm. Yapılan hiçbir şey hiçbir koşulda boşa gitmiyor.

Yüksel Abla’dan Beyza dışında söz eden insanlar arasında Gümüşlük Akademisi’nde tanıştığım insanlar, özellikle sevgili Latife Tekin ve Ahmet Filmer vardı. Sonrasında bu giyabi tanışıklık yine o bağlamda “vicahi”ye dönüştü: Akademi’nin henüz “kuramsal” aşamadaki projelerinden birisi olan “Bodrum Kent Müzesi ve Sözlü Tarih Çalışması” ile ilgili olarak ilk kez tam dokuz yıl önce, 16 Haziran 2007’de Bodrum Denizciler Kafe’de buluşup tanıştık ve konuştuk. O buluşmadan hatırladığım en önemli şeylerden birisi sanki yıllardır tanıdığım bir insanla konuştuğum duygusuydu. Konu-

muzun ortaklığı, geçmişimizdeki kimi koşutluklar ama sanırım en çok da “farklılıklarımız” bizi sonrasında sürecek, an itibarıyla dokuz yıllık bir arkadaşlığa götürdü.

Akademinin yukarıda söz ettiğim kısmen süren ve bu kitapta da asıl sorumlularından birisinin ağzından anlatılan proje dışında, Bodrum’daki çeşitli sivil toplum etkinlikleri, anmalar, protestolar, kampanyasına destek olduğum sevgili Şehbal Şenyurt’un bağımsız bloktan aday olduğu 2011 genel seçimleri kampanyası da dahil, ülkenin siyasi gündeminde sürdürülen mücadelelere uzaktan da olsa destek olma biçimindeki çeşitli etkinliklerde buluştuk, merhabalaştık, konuştuk, dertleştik..

Bazen buna çeşitli hoşluklar da eklendi. Yüksel Abla’nın “racon”una uygun gerçekleştirilen “rakılı muhabbetleri”nin de bunların arasında olduğunu vurgulamalıyım.

Sonra bir “edebi muhabbet” ânında Latife Tekin, Yüksel Abla’nın yazmakta olduğu ve yarım kalan bir romandan söz etti. Bunu öğrendikten sonra onunla ilişki ve bağlantımız başka bir mecraya kaydı. Bunu kendisine sordüğümde kısaca “özgürlüğe kaçış” hikâyesinden söz etti. Okumak, göz atmak istedim. Uzun süre bundan mahrum kaldım.

Yazarların yaptıklarını herkese göstermedikleri gerçeği bir kez daha yaşamımda somutlaştı. Diyecek bir şey yoktu ve ısrarcı olmadım. Sonraki buluşmalarımızda ara ara onu motive etmeye çalıştım. Ne yaptıysam onun kararlılığını aşamadım. Bir noktada tıkanırdığından söz ediyordu. Baktım bu yolla olmayacak, ona değişik bir öneride bulundum: Bir “nehir söyleşi” yapmak.

Yine hemen olur demedi, yine üzerinden epey zaman geçti ve 2013’ün Ekim ayında akademideki bir buluşmamızda Yüksel Abla konuyu kafasında ölçüp biçtiğini ve bu söyleşiyi yapmaya karar verdiğini söyledi. Bu kez o bana sordu: “Yapabilir miyiz Mustafa?”

Öneri zaten benden gelmişti, zaman ve koşullar bakımında uygundum, düşünmeden “Olur!” dedim. İlk buluşma tarihini belirlediğimiz gün 24 Ekim 2013’tü.

Yaklaşık on beş gün sonra 5 Kasım 2013 Salı günü Bodrum’da epey aradıktan sonra bulduğum bir çiçekçiden aldığım bir demet taze çiçekle Yüksel Abla’yı o zaman oturduğu evinde ziyaret ettim. Bana kahvaltı hazırlamıştı, önce beraber onu yedik, sonra genel konularda konuştuk. ardından da söyleşimize dair bazı ilkeleri belirleyip ilk görüşmemizi yaptık. Sonradan da nehir söyleşimize başladık. Görüşmeyi hem sesli hem de görüntülü olarak, yani bir video kamerayla kaydettik. O günkü toplamı elli bir dakika süren üç ayrı kayıttan sonra bu kitabın basılmasına kadar geçen iki buçuk yıla yakın süre içinde kitapla ilgili olarak gerçekleştirdiğimiz on üç buluşmanın biri hariç tümünde bu söyleşilerimiz sürdü. Değişik uzunlukta seksen yedi ka-

yıt gerçekleştirdik. Bu kayıtların toplam süresi: On sekiz saat yirmi dört dakika on yedi saniye tuttu.

Bu işe ayırdığımız belirli bir maddi kaynağımız olmadığı için bu kayıtların çözümünde bu konularla uğraşan Tarih Vakfı'nın koordinatörlüğünü yapan sevgili arkadaşım Gülay Kayacan'ın da "farklı"lığını tespit ettiği bir yöntem uyguladık: Sevgili Yüksel Abla inanılmaz bir çabayla, bu kayıtları izleyip onlardan yola çıkarak bu kitabın tüm metnini kendisi bilgisayar başında kendisi yazdı. Sonra onlara, değişik zamanlarda günlüğüne yazdığı notlarla, inanılmaz arşivindeki belgelerden doğruladıklarını da ekledi.

Zaman zaman bunların üzerinden yeni buluşmalarımızı planladık ve konuştuk. Tüm metinler tamamlandıktan sonra ben okuduğunuz bu kitaptaki editörlük faaliyetine başladım, o da bir aydan biraz fazla sürdü. Sonuçta ortaya çıkan ürün de elinizde tuttuğunuz bu "oylumlu" kitap oldu.

"Yüksel Abla"dan öğrendiklerim

Bu süreç zarfında ondan pek çok şey öğrendim.

Tabii ki öncelikle artık daha sık düşündüğüm geçmişte olan bitenlere dair merak ettiğim konular arasında onun bildiği, tanık oldukları ve yaşadıkları vardı. Bunların bir bölümü gerçekleşirken ben de onların olduğu, yaşandığı yerlerde, zaman zaman da kıyısında köşesindeydim. Ama başka bir gözle ve o gözün gördüğü ve yaşadığı üzerinden yeniden dinlemek, anlamak yaşamda biriktirdiğimiz yanıtlanmayan soruları azaltan bir değer ve öneme sahipti.

Bu bir araya gelişlerde karşılıklı olarak birbirimizi daha yakından tanıdık ama asıl anlatıcı o olduğu için ben Yüksel Selek'i tanımış oldum; yaptıklarını, neden onları yaptığını, nasıl yaptığını öğrendim. Bunlar onun hemen kendisini dışa vurmeyen değer ve öneminin bir kez daha ayrımına varmama yol açtı. Mutlu oldum.

Daha önce hissettiğim bir şeyi bu süreçte bir düşünsel çerçeveye oturtmayı sağladı: İnsanların yapıları içinde buldukları çevreleri ve yapıların hangileri olacağını belirliyor; benzer biçimde o yapılar, o çevreler de o insanların bu özellikleri tarafından şekillendiriliyor.

Bununla bağlantılı bir başka saptamam: Süreç içinde ve yaşamları boyunca insanların yapıları değil, düşünceleri değişiyor sadece. Aslında hep "olduğumuz" gibi davranıyoruz ama bu "olma" hali bir anda olmuyor ve doğuştan sahip oldukları özellikleri, çok erken dönemde içinde buldukları çevreden aldıklarıyla insanları "olduruyor!"

Kişisel olarak kendi yaşamımda hep gördüğüm ve kabul ettiğim bir başka önemli unsur, *okumayı sevmenin önemini, değişim ve değiştirme için en önemli dürtü ve olanaklardan birisi olduğunu* onun yaşamının seyrini izleyin-

ce bir kez daha fark ettim. “İyi ki kitaplar var, ve okuyabiliyoruz, yazabiliyoruz!”

Bunların ötesinde inceliği, kibarlığı, nezaketi, kendine ve karşısındakilere değer vermeyi, değişim ve gelişme için itiraz etmenin gerekli, hatta zorunlu olduğunu ama itiraz etmenin de farklı yol ve biçimleri olduğunu, salt aklına gelenin ya da düşüncenin değil, yaptığın şeylerin yaşamdaki ilerme ve gelişmenin, gerçek değişimi yaratmanın temel unsuru olduğunu en azından kendi kendime bir kez daha doğruladım.

Özetle güzel ve değerli bir insan tanıdım. Bunun ne kadar büyük bir “şans ve fırsat” olduğunu gördüm. Bunların hepsini alt alta yazınca bende “hiç de az değilmiş” duygusu uyanıyor. Aslında bu on sekiz küsur saatlik kayıt ve onun önünde, ardında yaptıklarımızla, yani iki katından fazla zaman içinde, Zweig’in en başta alıntuladığım sözlerinin sonundakini yaptım, “onun kendine ve yaşamına tuttuğu aynada yalnız bir insanı değil, aynı zamanda kendimi de gördüm” ve mutlu oldum.

Çağrım bu kitabı okuyarak bunu sizin de yapmanız. Göreceksiniz bitirdiğinizde, siz de mutlu olacaksınız. Bu kitapta göreceğiniz herhangi bir hata ya da yanlış varsa, onun sorumluluğunun tümüyle bana ait olduğunu belirterek iyi okumalar diliyorum.

MUSTAFA SÜTLAŞ

Yaşamımda kendi varoluşumu belirleyen çok önemli şeyler var. Bunu tabii ki daha sonra, Camus ile, Sartre'la, varoluşçulukla tanıştıktan, belli bir farkındalık düzeyine geldikten sonra değerlendirebildim. Her yeni durumda, her seçimimde, hayatımın her kırılma noktasında, içinde yer aldığım veya başını çektiğim her olayda, her durumda kendimi yeniden inşa ettiğimi, kendimi var ettiğimi düşünürüm. Tabii ki bu toplumdaki, aileden soyutlanmış bir yaklaşım değil, örneğin her ailede kaç çocuk olursa olsun farklı yaşam çizgileri olabiliyor. İnsan önceden belirlenmiş bir öz değil, tabii genetik miras, mizaç özellikleri, kişilik gibi etkenler de rol oynuyor. Yine de insan yapıp ettikleriyle, seçimleriyle kendini gerçekleştiren bir varlıktır. İnsanlar bilerek veya bilmeyerek kendi kaderlerini, kendi yollarını kendileri inşa ediyorlar. Şimdi düşünüyorum da, benim özgürlük tutkumun, kendimi var etme arzusunun ilk işaretleri kendini okula gitmek, öğrenmek, şiir okumak gibi ısrarlı taleplerimde gösteriyor. Sonraki dönemlerde de, irademi aşan, baş edemediğim güçler dışında (ebeveyn kararları, toplum baskısı, devlet zoru gibi) kendi hayatımın öznesi olduğum gibi, içinde bulunduğum ortamların, toplulukların aktif katılımcısı oldum. Toplumsal yarara dönük çalışma, politik mücadeleye katılım konularında da kendi özgür seçimlerimle hareket ettim, bunun için çok çaba sarf ettim.

– YÜKSEL SELEK
2016

Giriş

- *Bir romanınız olduğunu biliyorum... adı Özgürlüğe Kaçış.*
– Evet, aslında bir roman denemesiydi, henüz tamamlanmadı.

• *Evet ama ben yazılmış olan bölümleri okudum, güzel anlatmışsınız, bir an önce bitmesini diliyorum. Bu söyleşimize de ondan bir bölüm okuyarak başlamanızı istiyorum. Kendi sesinizle ve kendi tarzınızla ama öncesinde bir şey söyleyeceksiniz sanırım.*

– Bu romanda yaşadığım tek gerçek aşkı ve eşzamanlı olarak özgürleşme sürecimi anlattım. İmkânsız aşkı kendimi inşa sürecine ivme kazandırdı. Beni çizgi dışına düşürerek sıradışı bir hayatı yaşamış olmamı sanırım ona borçluyum.

Işıklar içinde olsun.

ÖZGÜRLÜĞE KAÇIŞ

...

Kadının yuvaya dönüşü apartman ahalisi, aile, akraba, eş dost çevrelerinde sevinçle karşılandı. Kocasını birkaç gün sonra bu mutlu olayı kutlamak için ünlü tarihi meyhane Todori'de kalabalık bir davet verdi. Temmuz sıcağı yerini tatlı akşam serinliğine bırakırken konuklar yavaş yavaş gelmeye başladılar. Çalışanlar henüz işten dönmediler. Gelenler yaşlılar, kadınlar, çalışmayanlar. Sahildeki meyhaneyi yukarıdaki tramvay yolundan yüksek bir duvarla ayıran büyük avluda uzun bir masa hazırlanmıştı. Birer ikişer gelenler kadını kucaklayıp hoş geldin, diyerek oturuyorlar, aralarında sohbet ediyorlar. Hopar-

lörlerden avluya yayılan müzik meyhanenin atmosferini tamamlıyor. Bir zamanlar bu tarihi mekanı ud'u eşliğinde bestelerini seslendirerek ünlendiren Selahattin Pınar çalıyor eski plakta..

“Bir bahar akşamı rastladım size/ sevinçli bir telaş içindeydiniz/ derinden bakınca gözlerinize/ neden başınızı öne eğdiniz?”

Ağbisinin 'kibar şarkı' dediği... Ud'un derûnundan yayılan yumuşak tınılar onu, Altan'ı dört yıl kadar önce ilk gördüğü bahar akşamına götürüyor.

Bir arkadaş toplantısından dönüyordu. Telaş içindeydi. Kocasının dönüş saati yakındı, akşam hazırlığı yapacaktı. Apartmanın giriş kapısına yaklaştığında sağ balkonda o güne kadar görmediği bir genç adam duruyordu. Elinde sigarası, öylece duvara dayanmıştı. Bu da kim, diye bakarak yaklaşıyor, bakışları karşılaşıyor. Uzak, dalgın, hüzünlü bakışlar dikkatini çekiyor. Selamlaşmıyorlar, kadın yakınından geçip giriyor apartman kapısından. Bu tanımadığı adamın gözlerinden yayılıp bedenine ulaşan bir şey vardı sanki, bir ışık... Yoksa o ışık kendi gözlerinden mi yansımıştı ona, hiç bilemedi. Altan'ı ilk gördüğü bu anı, o ilk bakışı hiç unutmuyacaktı.

Bu gece Altan da çağrılı mıydı, gelecek miydi acaba? Kadının aklı ondaydı. İki gün önce dönmüşler, karşılaşmamışlardı. Altan çalışıyordu. Her sabah onun evden çıkışını daire kapılarının kapanışından anlar, köşe pencereden, gözden kayboluncaya kadar arkasından bakar, sessizce uğurlardı. Acaba o bu bakışları üzerinde hissediyor muydu?

Garsonlar tepsilerle getirdikleri mezeleri masalara yerleştiriyor, arı gibi çalışıyorlar.

Karanlık çöküyor yavaş yavaş. Masalar doluyor. Altan hâlâ yok. Kadın gözü kapıda, gelenleri yarı mahcup yarı sevinçli karşılayıp kucaklıyor. Kocasını heyecanlı, mutlu görünüyor, sıcak bir ilgi gösteriyor konuklarına. Nihayet içkiler servis edilmeye başlanıyor. Herkes keyifli. Sedat artık zamandır, diyerek kadehini alıp kalkıyor, kısa bir hoş geldiniz konuşması yapıyor.

“Değerli arkadaşlar, dostlar, bu akşam mutluluğumuzu paylaşmaya geldiğiniz için teşekkür ediyoruz. Zor günlerimizde bize destek oldunuz. Sağ olun, var olun. Dostluğunuzu, ilginizi eksik etmediniz. Kadehimi sağlığınıza ve...”

Bir an susuyor, yutkunuyor, “ailemizin mutluluğuna kaldırıyorum. Afiyet olsun.”

Uzun masanın etrafındakiler kadehlerini kadına doğru kaldırıp, en geniş tebessümleriyle hoş geldin, diyorlar.

Altan neden sonra gelip sessizce bir yere oturuyor. Sedat ona da hoş geldin kadehi kaldırıyor, kadın sessiz, kadehini kaldırıp başıyla selamlıyor Altan'ı. O da mutlu görünüyor. Doğal, konuşkan, neşeli. Ona bakmamaya, göz

göze gelmemeye özen gösteriyor belli ki. Kadın ise sık sık ona ilişen gözlerini hızla kaçırıyor, galiba utanıyor. Mahcup, kaçarak gitmiş olmaktan da, geri dönmekten de utanıyor. Tüm bu insanlar ne kadar memnun görünüyor olsalar da, hakkında neler düşünmekte olduklarını, onu nasıl yargıladıklarını bilemiyor. Bundan böyle Altan'la ne yapacağımı, ilişkilerinin nereye gideceğini düşünemiyor, düşünmek istemiyor.

Masada konuşulanlar uzak bir uğultu gibi. Belli etmemeye gayret ediyor, duyuyor ama anlamıyor. Ona hitap edenlere nazik, kısa, dikkatli cevaplar vermeye çalışıyor.

Masada yiyip içen, konuşan bu insanlar eski Yunan tarajedilerindeki koro- lar misali onu toplum adına yargılıyorlar gibi geliyor kadına. Todorin'in avlusu bir tiyatro sahnesi gibi, dışardan izliyor, oyuna yabancılaşmış. Bu sahnenin bir an önce bitmesini, kendi gerçekliğine, kendi oyununa dönmeyi istiyor.

...